

Govor

Prof. dr. Janez Bogataj

Predsednik Upravnega odbora

Prešernovega sklada

Kulturni praznik – srečen dan

»V primeru, če bi moral zamenjati državljanstvo, bi si izbral slovensko. To mislim iskreno. Narod, ki si je v trenutku tako dolgo pričakovane samostojnosti, po stoletjih zatiranj izbral za svoj državni praznik obletnico smrti pesnika in to proslavlja brez vojaških parad s tanki in protiletalskimi raketami, ampak ob prisotnosti predsednika države, vlade, diplomatskega zbora podeljuje nagrade svojim najboljšim slikarjem, kiparjem, glasbenikom, pesnikom ... tak narod, čeprav številčno majhen, je velik narod!

In kaj je tak narod, ki si za svojo himno izbere pesem tega istega pesnika in to je pesem brez bojnih vzklikov, prav nasprotno, je občutena zdravica, ki povzdiguje vesoljno bratstvo. Po mojem mišljenju je tak narod prvi, ki se je napotil po poti, v katero sam verujem (upam) in si zanjo prizadevam z željo, da bi se nekega dne po njej podali vsi narodi.«

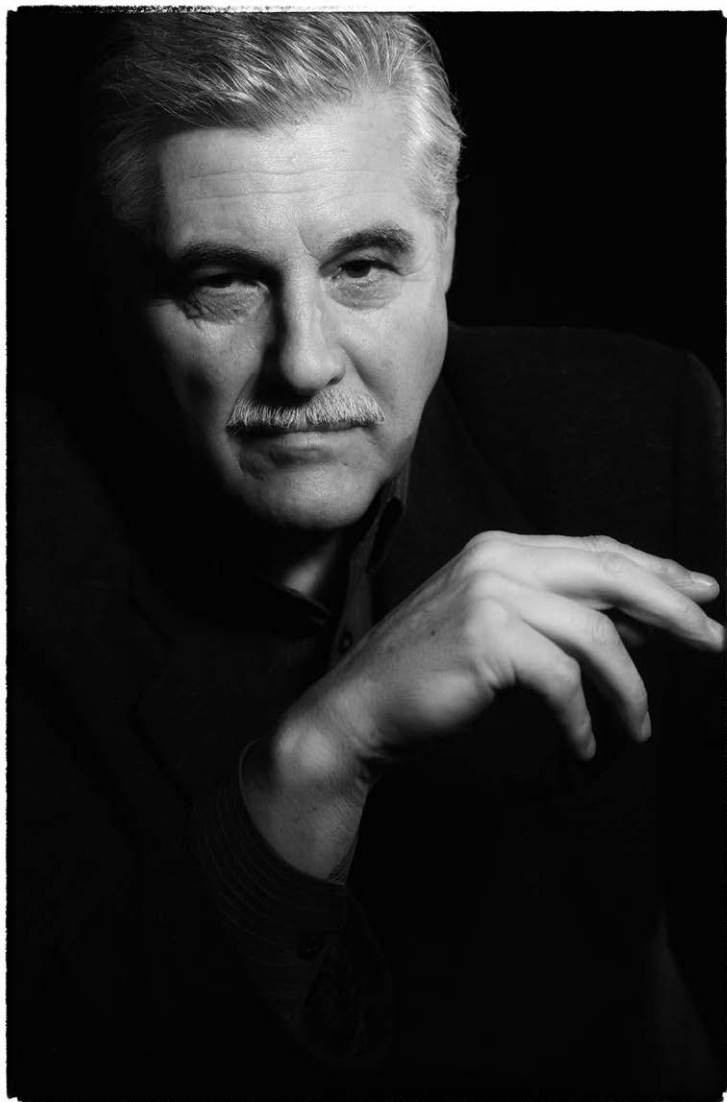
To niso besede koga od državljanov Republike Slovenije, ampak francoskega arhitekta in slikarja Michela Pocheta, ki jih je sicer napisal že pred dobrimi desetimi leti, a menim, da še danes misli enako. Kljub številnim spremembam duha in življenja v Sloveniji njegovih besed ni potrebno spreminjati, kar sicer mi tako radi počnemo s stvarmi, pojavi in kulturnimi oblikami, ki bi morale biti nekaj dolgotrajnega, stalnega, vrednote rdeče niti in navdihov za nove ustvarjalnosti in inovativnosti. Tudi v zvezi s Prešernovimi nagradami se občasno pojavijo mnenja, češ, treba jih je spremeniti ali celo ukiniti. Ali tako razmišljajo tudi o Nobelovih in še katerih nagradah? A kritičnost na Slovenskem je že davno presegla mejo normalnega. Kulturni praznik je praznik, torej naj bi bil srečen dan. In zares ne vem, zakaj, kljub velikim težavam, ne znamo razumeti praznika kot srečnega dneva oziroma si takega ne znamo narediti. Če rečem prispodobno, bi se morali iz meglenih in zatohlih dolin včasih povzpeti do osončenih vrhov, kjer se »vremena zjasnijo«, kjer je več svetlobe, na katerih bi lahko pozabili na gmotno bogastvo, potrošništvo, valjarje birokracije in politike ter tako prezračili naša razmišljanja in dejanja. Naše vrednote in težnje po gmotnem lahko zamenjajo bogastva kulturnih dobrin. Bogat si lahko tudi ob prebiranju pesmi ali proznega besedila, poslušanju glasbe ali soočanju z likovnim delom. Zato ni najbolj premišljeno, če kulturno ustvarjanje utesnjujejo suknje varčevanja in je pogosto odrinjeno na družbeno obrobje. Kultura omogoča našo odprtost v svet, omogoča vpogled v svet v naše posebnosti in različnosti. Slednje so verjetno ena največjih razpoznavnosti naše države in njenih prebivalcev. Dokler bomo različni, bomo tudi bogati. A svojih bogastev pogosto niti ne poznamo, kaj šele, da bi jih znali enakovredno postavljati v vrsto z drugimi, svetovnimi. Obiskovalci Slovenije se navdušujejo nad našimi posebnostmi, med našimi ljudmi pa zaslediš tudi tako ozkogleda, ki pravijo, da je »fama o Sloveniji, deželi čudes, napačna. Pri Unescu sta zabeležena le dva slovenska kraja naravne in kulturne dediščine! Nimamo ničesar podobnega Dubrovniku ali Tadž Mahalu«. Podoben je bil tudi komentar gostje na eni od televizij ob lanskem odmevnem obisku številčne kitajske delegacije, češ da v Sloveniji nimamo nobenih atrakcij, kot jih imajo denimo na Dunaju ali v Benetkah. Ob taki miselnosti le osupneš, posebej, če jo posreduje izbrana oseba. Kultura v Sloveniji je kljub siceršnjim velikim težavam tisto »podjetje« tista »tovarna«, ki še proizvaja in ne le trguje. Omogoča vse tisto, kar tudi v svetu velja za največjo vrednoto in večščino 21. stoletja. To pa je ustvarjalnost, ki je pogoj za napredek. Veliko mladih ustvarjalcev s področja kulture odhaja tudi v svet, kjer jih sprejemajo z odprtimi rokami. Ker so dobri, drugačni, ker so izjemni in ... ker jih nič ne stanejo, saj je bilo za razvoj vseh njihovih znanj in vrlin že poskrbljeno v Sloveniji. Bogastvo se torej samo formalno in statistično meri po bankah,

dolgovih. Največje bogastvo vsakega naroda, nacije, države, naj se sliši še tako patetično, so predvsem ljudje in njihova kultura. Tem je treba omogočiti, da lahko delajo, da inovativno ustvarjajo na posameznih kulturnih področjih, da razvijajo posebne kakovosti. V teh okvirih vidim tudi vse dosedanje in letošnje Prešernove nagrajence.

Upravni odbor Prešernovega sklada je po lanski podelitvi nagrad pripravil nekatere spremembe statuta in pravilnika, ki pa zaradi sprememb v državi še niso prišle v parlament. To so spremembe nekaterih členov, da bodo stoddostno nedvoumni in bodo jasno opredeljevali vlogo Upravnega odbora in strokovnih komisij. Z veseljem vam lahko sporočim, da smo pri izbiri letošnjih nagrajencev dosledno upoštevali mnenja in predloge strokovnih komisij, ki se jim za opravljeno delo zahvaljujem. Zahvaljujem se tudi vsem tistim, ki so omogočili izvedbo letošnje proslave in druženja po njej. Za slednje tudi zato, ker sem že na začetku dejal, da bi moral biti slovenski kulturni praznik s podelitvijo Prešernovih nagrad predvsem srečen dan! Za srečo in veselje pa v Sloveniji očitno potrebujemo tudi nekaj gmotne opore. To je vedel že Prešeren!

Vsem Prešernovim nagrajencem in nagrajenkama ter vsem državljanom in državljankam želim prešerno praznovanje slovenskega kulturnega praznika!

Prešernova nagrada

ANDREJ BRVAR

za življenjsko delo

Od *Slikanice* (Založba Obzorja, 1969) do *Materiala* (Študentska založba, 2013) se poskusi definiranja pesniškega dela Andreja Brvarja začenjajo s priznanjem zadrege literarne vede. Nemožnost umestitve v ustaljene modele je sicer običajna spremljevalka ali celo nujen pogoj vrhunske umetnosti, težave ob Brvarjevem opusu pa so vseeno neobičajne. Pojmi, s katerimi so se mu še najbolj približali, namreč niso niti malo teoretski, predvsem pa v sodobnih pesniških svetovih skorajda nikoli ne naletimo nanje.

Postojanke Brvarjeve idejne formacije so precej »tipično generacijske«. V študentskih letih skupina 442 in Pupilija Ferkerverk, pa magnetizem Dušana Pirjevca, seveda, v literarnem osvajanju in osvobajanju mariborstva znamenita Peterica, v osamosvajanju nacionalnega jezika, kulture in države pa Nova revija. »Življenje si znatno otežiš, če skozenj ne potuješ z vlakom svoje generacije,« se mu zapiše v *Materialu*.

Pota njegove imanentno pesniške formacije je težje izrisati. V ustvarjalnih fazah je prehajal med aktualnimi izmi, a se ga niso ti nikoli povsem polastili. Zdi se celo, da jih je njegova poezija uporabljala tako, da je spodkopavala njihove podmene. Sočasno z reisti je svet popisoval samo s stvarmi, toda ne zato, ker je človek izgubil osrednjo vlogo med njimi, ne zato, ker je humanizem izgubil bitko, nasprotno, bolj kot so se stvari vrstile, bolj je iz njih žarčila fascinacija nad človeškim »redom«, ki jih je ustvaril ali pa jih s pesniško močjo ugledal in poimenoval. Brez dvoma je (bil) (neo)avantgardist, vendar njegova pesniška moč zavojevalca na prvi bojni liniji do sveta ni rušilna in revolucionarna, temveč je samo instrument odpiranja v ta svet oziroma odpiranja tega sveta. »Presunjenost oziroma čudenje nad eksistenco sveta, človeka in samega sebe kot samosvoje, enkratne človeške identitete se mi vse jasneje kaže kot temeljno doživetje mojega življenja.« Ker se to temeljno doživetje v njegovi poeziji ne kaže kot cerebralno transformiranje, temveč kot aktivno, fizično, kar se da konkretno zapopadanje čudeža »vsega živega«, je obveljalo, da je pesnik Andrej Brvar predvsem – vitalist.

Temu netipičnemu pesniškemu označevalcu so v različnih obdobjih dodajali različne pridevke. V mladostnem delu opusa je bil Brvarjev vitalizem, kot ga je zadel Marijan Kramberger, robusten. Erotika robustnosti pomeni stik s skrivnostnostjo življenja na zemeljski način. Ko se je začel opus nagibati proti popoldnevu (*Popoldan*, Cankarjeva založba, 1996), ko se je užitek v osvojitvi zdajšnjega trenutka, ki kot totaliteta življenja v vsej nazornosti zaživi s pesniškim poimenovanjem, srečal z zavestjo o minljivosti, ko je ekstatična erotičnost prehajala v ljubezensko presežnost, se je robustnost obrusila do krhkosti.

Temeljna občutja obdobja Brvarjevega ustvarjanja so našla ustrezne oblike, aforistično poantirane enovrstičnice in reistične naštevanke so zamenjale razpoloženjske sličice iz narave ali urbanega okolja, te pa vse daljše pripovedne enote, lapidarno ubesedene zgodbe ali celo pesnitve. Gradnik vseh zvrsti v celotnem opusu pa je podoba. Slika, pravi pesnik, ki je zato svojo prvo zbirko tudi imenoval *Slikanica*, izbrane pesmi v Kondorju (Mladinska knjiga, 2007) pa so bile potem, logično, *Retrospektiva*. »Zato bi se še najlažje okarakteriziral za imagista,« pravi, in sam opozarja na dve temeljni rabi slik v svojih pesmih. V poskusih vzhičenega katalogiziranja sveta je dominantna kalejdoskopska montaža. Drugi princip pa je slika, ki se iz konkretnega dogodka ali usode razrašča v zgodbo. Kalejdoskopski princip je princip popolne sedanjosti in sočasnosti, zgodbo pa strukturira in diktira minevanje časa. Kalejdoskopska montaža pomeni, pravi spet avtor sam, delirij ega in polaščevalni princip, zgodba pa odprtost do sebe in drugega. Toda »človek je oboje. Je polaščevalec, konkivistador, in premišljevalec, tolažnik«. Včasih ali celo večino časa je oboje hkrati. Zato bi bilo premočrtno razmejitev Brvarjevega opusa,

delitev njegovih pesniških zbirk na pomladne in jesenske vendarle treba nekoliko zrahljati, navsezadnje je, zavesti o minljivosti navkljub, tudi za zdaj zadnja pesnikova knjiga samo »skladišče življenjskega materiala, večinoma surovega, primarno pristnega, pripravljenega za morebitno nadaljnjo obravnavo«.

Nekatere Brvarjeve »zgodbe«, predvsem pesnitve *Mala Odiseja*, *Domača naloga* in *Zimska romanca*, si »prilaščajo« strokovnjaki za mladinsko književnost. Navdihnile so natančne deskripcije pesniških sredstev za popis čustvovanja mladega človeka. Drugi poznavalci Brvarjevega opusa pa vidijo v takšni klasifikaciji »še eno tipično zmoto ob Brvarju« (Mitja Čander), prepričani so, da refleksija zgodnjih let skozi zgodnje oči ni razlog za umestitev v drugačno recepcijsko kategorijo. Ne le zaradi slavnostnih okoliščin, ne le zato, ker se spodobi, temveč zato, ker je prav, predlagamo sporazumno rešitev: Brvarjeva »mladinska književnost« je redke in dragocen dokaz za tezo, da so najboljša dela za mlade odprta za branja vseh generacij. Hkrati dajejo ta dela tudi jasen odgovor, zakaj je tako: ker je avtorjeva metoda ob spustu v mladost popolnoma enaka kot ob spuščanjih v odraslost, niti malo pomanjšana ali polepšana in niti malo manj deziluzijska.

Čeprav je to nagrada za življenjski pesniški opus, je treba, zaradi izbirnih sorodnosti, omeniti tudi Brvarjevo esejistično in uredniško delo. V prvem prevladujeta dva sklopa, razmisleki o literaturi (ne samo lastni avtorski poetiki) in o Mariboru in »mariborski kulturi«. Oboje je unikatno združil v uredniški spremni besedi k *Mariborski knjigi* (Slovenska matica, 1999), brez dvoma najbolj odmevni spremljavi med vsemi mestnimi literarnimi knjigami. Z njo je globoko zakoreninil sintagmo Zorka Simčiča o »mestu spodrezanih korenin«, s formulo hedonistične letargičnosti pa dal mestu tako usoden pečat, kot mu ga je Bojan Štih zadal s sivino. Zdi se, da se bo morala generacija za generacijo truditi dokazovati, da nima prav, in da bo prav z vračanjem potrjevala večnost Brvarjeve definicije.

Drugo veličastno delo podpisuje kot urednik knjige *Brez verzov, brez rim* (Študentska založba, 2011), prvega antološkega izbora slovenske pesmi v prozi, te hibridne, med poezijo in prozo, med liriko in epiko sprehajajoče se pesniške oblike. Čudno je, da ni tega dela opravil nihče pred njim, prav nič čudno pa ni, da ga je Andrej Brvar, med sodobniki največji mojster takšnega (s)prehajanja. Žanr je zaznamoval tako močno, kot je ta zaznamoval njega, enako pa lahko rečemo za njegovo razmerje z Mariborom. Kot urednik pri Založbi Obzorja in po njenem žalostnem koncu pri Literi je z razsodno močjo in rahločutnim spodbujanjem soustvaril veliko (nikakor ne samo) »mariborskih knjig«.

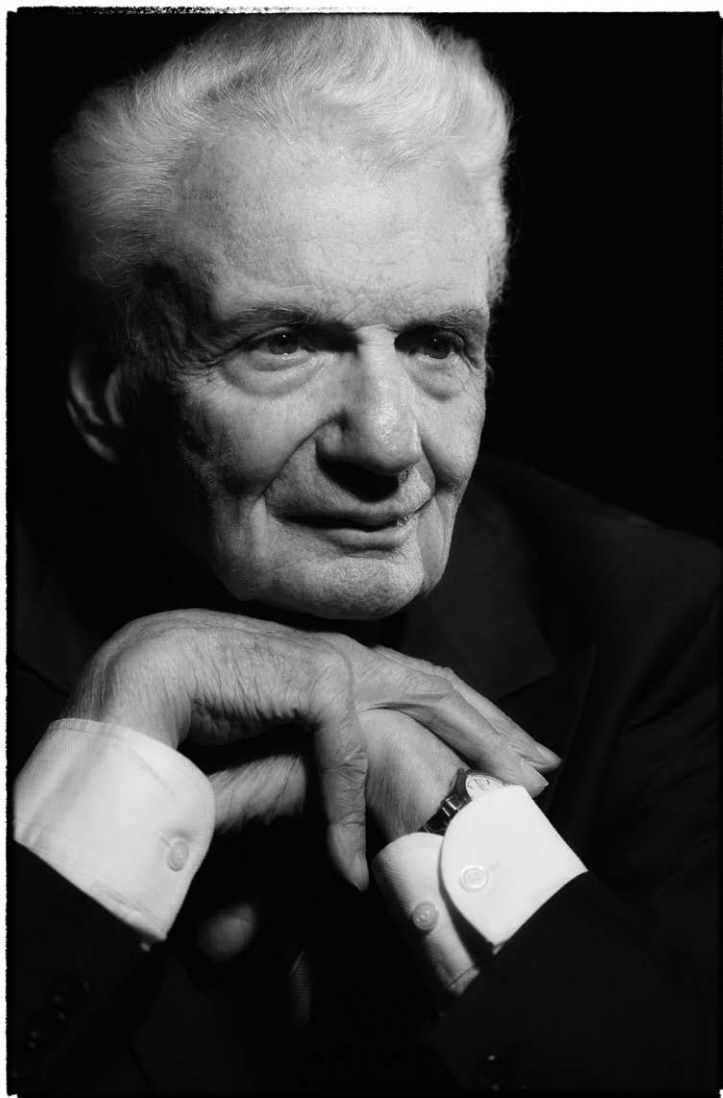
Brvarjevo pesniško, uredniško in esejistično delo je nerazdružljiva celota, vrhunska v vsakem pogledu in detajlu. Dokaz nerazdružljivosti je tudi dejstvo, da je med vsemi interpreti sam avtor najboljši teoretik svoje prakse. (Večina njegovih poetoloških pogovorov in monoloških esejev o literaturi in drugih temah je zbrana v knjigi *Odzivi*, Litera, 2003.) S tem pa samo še enkrat potrjuje, da vitalizem ni znamenje nasprotja ali pomanjkanja analitičnosti, temveč da ga omogoča in vzdržuje šele pronicljiva in kritična razčlenitev.

Hkrati priča pesniški opus Andreja Brvarja tudi o tem, da vitalistično polaščanje sveta ni v nasprotju niti s poznavanjem njegove mere. V petinštiridesetih ustvarjalnih letih je podpisal deset pesniških zbirk. Bolj ko se v njih izpisuje zavedanje minljivosti, večji so presledki med knjigami, toda tudi v obdobju eruptivnega osvajanja sveta so bili končni pesniški katalogi vedno izbrano umerjeni. Pesnik se je zlagoma oddaljeval od začetnih idejnih premis, nikoli pa se mu ni bilo treba distancirati od njihove tehnopoetske izdelanosti.

Zato je Prešernova nagrada Andreju Brvarju res nagrada za celoten vrhunski pesniški opus, res nagrada za življenjsko delo.

Petra Vidali

Prešernova nagrada

MIKI MUSTER

za življenjsko delo

Miki Muster, pionir slovenskega stripa in mojster animiranega filma, ilustrator, karikaturist

Miki (Nikolaj) Muster je bil rojen 22. novembra 1925 v Murski Soboti. Do leta 1933 je živel v Krmelju. Osnovno šolo je dokončal v Ljubljani. Po gimnaziji se je vpisal na ljubljansko likovno akademijo, na kateri je dokončal študij kiparstva. Med študijem je veliko risal. Že pred vojno se je navdušil za animirani film in strip. S slednjim se je začel poklicno ukvarjati na začetku petdesetih let.

Po zaslugi več kot štiridesetih zgodb o doživljajih trojice prijateljev Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika je postal osrednji in najbolj znan predstavnik slovenskega stripa. Stripe o Zvitorepcu je začel objavljati leta 1952 v prvem povojnem slovenskem ilustriranem tedniku Poletove podobe in povesti (PPP), nato v časopisu Tedenska tribuna. Vzporedno s stripi je za dnevnik Slovenski poročevalec od leta 1954 prispeval slikovno komponento k slikanicam po motivih svetovne in domače literature (izvirna Mustrova slikanica *Snežek*, Vera Albreht: *Lupinica*, Lojze Kovačič: *Morski razbojnik*, Mimi Malenšek: *Lučka na Severu*, Vlado Firm: *Gozdni prijatelji*, J. O. Curwood: *Medvedek Neewa*, Waldemar Bonsels: *Čebelica Maja*, J. F. Cooper: *Poslednji Mohikanec* idr.). Slikanica je bila v petdesetih letih prejšnjega stoletja družbeno sprejemljivejša kot strip, ki je veljal za uvoz iz kapitalističnega Zahoda. Tako je Muster je v letu 1954 za nekaj mesecev moral prenehati objavljati stripe. Slikanice so risane v stilizirano realističnem, stripi pa v karikaturistično-humornem slogu.

Glavni junaki Mustrovih stripov so karikaturistično preoblikovane počlovečene živali (bistroumni lisjak Zvitorepec, pametni in dobrodušni želvak Trdonja in požrešni volk Lakotnik, občasni antagonist zlobni žabec Joža Gulikoža). Njegovi živalski junaki so delno nastali na podlagi domače ikonografije oziroma tradicije (iz slovenskih pravlji je prevzel lisico Zvitorepko in jo spremenil v lisjaka Zvitorepca). Kmalu so se jim pridružili človeški liki. Junaki Mustrovih stripov so pozitivni in dobrasrčni. Izogibal se je upodabljanju nasilja.

Miki Muster se je pri stripu po formalni plati sprva oprl na Walta Disneyja (že pred vojno je nanj naredil močan vtis Disneyjev celovečerni risani film *Sneguljčica*, ki ga je videl leta 1938 v ljubljanskem kinu Matica) ter na strip in risanko *Pogo*, ki ju je ustvaril bivši risar v Disneyjevih studiih Walt Kelly. Z njim se je seznanil v zveščiču stripov *Pogo*, ki ga je iz ZDA prinesel novinar Jaka Štular. Svojih vzornikov Disneyja in Kellyja ni dosledno kopiral. Prevzel je samo njuno značilno stilizacijo živalskega sveta.

Muster je pri stripu uporabljal jedrnato obrisno risbo (sprva v tehniki perorisbe, nato risba s tušem), ki je z leti dozorevala in se spreminjala ter bila vselej jasno prepoznavna na prvi pogled. Mustrovi stripi o Zvitorepcu in njegovih prijateljih so vsebovali spoj precizne obrisne linije, karikaturistično stilizacijo in realistični perfekcionizem, zanesljivo kompozicijo, pregledno kadriranje, brezhrebno animacijo likov, stripovsko dinamiko, scenaristično inventivnost in tekoče dialoge. Globinske učinke in perspektivo je dosegal tudi z variiranjem debeline črte.

Miki Muster je stripe in slikanice risal med letoma 1952 in 1973, ko je bil kot novinar ilustrator zaposlen pri Slovenskem poročevalcu. Nato je ustvarjal kot svobodni umetnik. Preselil se je v München in se posvetil risanemu filmu. Muster je eden najuspešnejših ustvarjalcev na področju risanege filma v evropskem merilu (narisal je sličice za več kot deset ur risanege filma, mdr. 400 kratkih risanih filmov po zamislih francoskega karikaturista in humorista argentinskega rodu Guillerma Mordilla v letih 1976 do 1981). Risal je direktno na folije, zato je bil

Prešernova nagrada

mnogo hitrejši kot drugi risarji. Med prvimi naročniki njegovih animiranih filmov je bilo podjetje Viba film iz Ljubljane, za katero je na začetku šestdesetih let preteklega stoletja pripravil risanke *Puščica* (1960), *Kurir Nejček* (1961) in *Zimska zgodba* (1962). Med letoma 1967 in 1990 je ustvaril okrog 380 reklamnih spotov. Najbolj znani so spot z zajčki cikcak in reklamni spoti za Sumi (bomboni Visoki C), Jelovico (Ne bo vam uspelo), Kolinsko, Fructal, Mercator, Medex.

Leta 1990 se je vrnil iz Nemčije. Začel je risati politične karikature za tednik Mag in kasneje za tednik Reporter. Izbori Mustrovih stripov in ilustracij so bili predstavljeni na več razstavah. Prva velika retrospektivna razstava njegovih stripov je bila prirejena leta 1995.

Opus Mustrovih stripov je obsežen (več kot 5000 tabel stripa). Kljub temu, da je od objave prve epizode *Zvitorepčevih prigod* (julij 1952) minilo že več kot šestdeset let, njegovi stripi in slikanice navdušujejo že tretjo generacijo bralcev, saj so bili večkrat ponatisnjeni. Leta 1987 jih je v osmih knjigah izdala Delavska enotnost v visoki nakladi 10.000 izvodov, ki so bili hitro razprodani. Avtor je nekatere izgubljene table narisal ponovno. Drugi ponatis je bil ob njegovi osemdesetletnici in tretji v popolni in kronološko urejeni zbirki enajstih knjig (Buch, Ljubljana, 2010–2014).

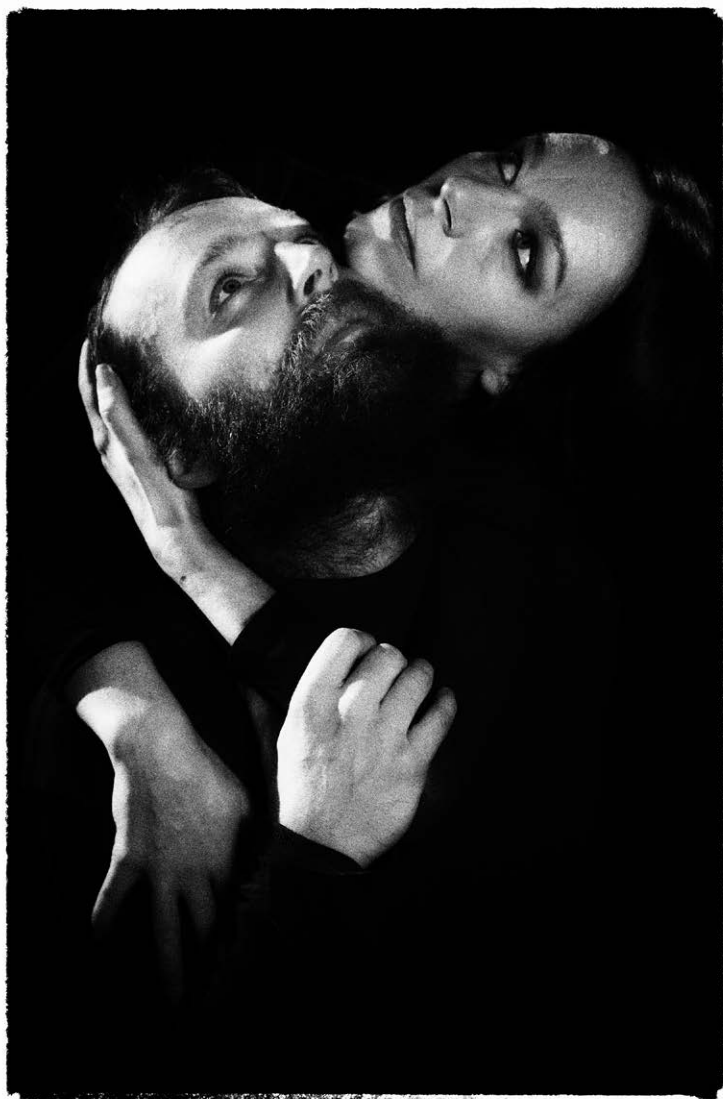
Leta 1978 je jugoslovansko združenje Klub devete umetnosti Mikiju Mustru kot prvemu podelilo novoustanovljeno nagrado Andrija Maurovič za dosežke na področju stripa. Leta 2000 mu je Akademija Viktor podelila viktorja za življenjsko delo. Leta 2003 je prejel priznanje mesta Ljubljane. Na začetku leta 2014 ga je predsednik Republike Slovenije odlikoval s srebrnim redom za zasluge za vrhunsko pionirsko delo na področju slovenskega animiranega filma in stripa.

Danes 89-letni Miki Muster se je z likovnim opusom, v katerem izstopata prispevek k uveljavitvi stripa kot drugim likovnim disciplinam in zvrstem enakovrednega ustvarjalnega področja in delo na področju animiranega filma, uspel uvrstiti med najbolj prepoznavne osebnosti domače likovne kulture v najširšem pomenu besede.

Ddr. Damir Globočnik

Nagrada Prešernovega sklada

ROSANA HRIBAR in GREGOR LUŠTEK

za plesno-koreografski opus v zadnjih dveh letih

Rosana Hribar in Gregor Luštek sta unikaten umetniški par slovenske plesne scene. Še več, njuna izjemnost na vseh nivojih ustvarjanja jima ohranja status dobrodošlih gostov tudi na mednarodnih plesnih odrih.

Na neki način sta Rosana in Gregor po starostih slovenskega baleta, legendarnih Pii in Pinu Mlakar, drugi plesni par naše dežele, ki svoj ustvarjalni umetniški, plesni in koreografski svet aktivno prepleta z lastnim sobivanjem – življenjem. Ali je dolenjska zemlja ob reki Krki del kozmične energije, iz katere sta navdih, moč in ljubezen črpala oba plesna para, razlog za njihovo mojstrstvo, lahko samo ugibamo.

Navdušujoča je Rosanina in Gregorjeva ves čas navzoča izjemna psihofizična kondicija, navdušujoče njuno izzivalno raziskovanje plesnega kozmosa, prepričljiva njuna odrska prisotnost in umetniški izraz, osupljivo je njuno »samovzdrževanje«, in to v vlogi slovenskih svobodnih plesnih umetnikov.

Dolgo vrsto let nas Rosana in Gregor kot izjemno zanimivi in celoviti umetniški osebnosti razvajata s svojimi avtorskimi projekti, med drugim s svojimi dueti, ki se bienalno nizajo drug za drugim, a pri tem ne izgubljajo na domiselnosti, ne intenzivnosti, ne izraznosti in ne umetniškosti in prepričljivosti. Lahko bi razumeli, da nam predstavljajo ognjemet neskončnega bogastva in pestrosti pristnega, naravnega odnosa med moškim in ženskim bitjem, Rosano in Gregorjem.

Tudi duet *Štirinajst*, do sedaj zadnji v vrsti njunih duetov, ni izjema. Mestoma brutalen, prav tako, kot so brutalne zahteve visoke profesionalne plesne umetnosti, ki jo oba zelo dobro poznata in spoštujeta. Navdušujoče dinamičen pri niansiranju od tornada do nežne sapice toplega poletnega večera. Objekt v dinamiki, oblikovani na osnovah gravitacije in zakonitosti kozmičnega gibanja, kar ples edino uspe predstaviti verodostojno, zanimivo in naravno. Precizen, da ga lahko primerjamo s filigransko natančnostjo plesov Indije ali mojstrstvom najfinejših ročnih spretnosti. Mestoma erotičen, s predstavitvijo tega naravnega, neločljivega dela človeškega bivanja in sobivanja na povsem enostaven način.

In pojem, ki njuno delo krasi najsijajnejše? Iskrenost! Brezkompromisnost. Iskrenost v trdem delu, iskrenost pri iskanju notranjega ravnovesja, ki posledično omogoča najti skrite poti do optimalnih umetniških izrazov, ki osmislijo vložene tehnične spretnosti, energetske napore in gibalne elemente. Iskrenost do posvečenega in čarobnega prostora – plesnega odra, iskrenost do stvarstva, ki ju je obdarilo z njunim poslanstvom.

Duet *Štirinajst* je nastal v sodelovanju Plesnega teatra Ljubljana in zavoda Flota.

Avtorskega projekta *Korak v dvoje po Pii in Pinu* sta se Rosana in Gregor lotila v spoznavanju, da je današnji čas in posledično ples vse redkeje oplemeniten z liričnostjo, katere mojstra sta bila njuna »dolenjska soseda«, nestorja slovenske baletno-plesne umetnosti Pia in Pino Mlakar.

S temeljito študijo gradiva o njunem življenju in delu se je izoblikovala ideja o predstavi, posvečeni temu izjemnemu umetniškemu paru, ki je oblikoval umetniške temelje slovenskega baleta in zapustil močan pečat tudi v zgodovini evropske baletne umetnosti.

Za osnovo zasedbene strukture sta Rosana in Gregor izbrala tri pare treh generacij. Vlogo odraslejšega para sta zaupala igralskemu paru Boris Ostan – Jette Ostan Vejrup, ki ju je tako kot Pio in Pina Mlakar v življenju združila umetniška pot, vlogo para srednje generacije sta prevzela Rosana in Gregor sama, vlogo najmlajšega pa sta zaupala mlademu baletnemu

paru. Pijino poznavanje temperamentnih plesov in mojstrstvo igranja na kastanjete je posledično vključilo v projekt tudi našo plesalko flamenka Ano Pandur Predin, »mlakarijansko« izjemno življenjsko in umetniško širino pa so podprle tri plesalke sodobnega plesa.

Predstava, stkana iz tako različnih umetniških gledaliških zvrsti, je prepletena s številnimi detajli in asociacijami iz življenja in dela umetnikov Pie in Pina Mlakar, njunih misli in citatov, ki so nastajali tudi na popotovanjih po svetu.

Projekt je nastal v organizaciji Anton Podbevšek teatra iz Novega mesta in Flote iz Ljubljane v sodelovanju z Društvom baletnih umetnikov Slovenije.

Iz načrtovane predstave – poklona v spomin umetniškima dušama Pii in Pinu Mlakar je projekt presegel svoj prvotni namen. Skozi ustvarjalni vrtinec in prepletanje najrazličnih plesnih zvrsti in energij je enostavno prerastel v očarljivo lepo in ganljivo umetniško zaokroženo delo, lahko bi dejali, v odo plesno-gledališki umetnosti.

Vojko Vidmar

Nagrada Prešernovega sklada

(Foto: Ksenija Mikor)

JURE PUKL

za ustvarjanje avtorske džezovske glasbe v zadnjih dveh letih in za številne nastope ter sodelovanja z mednarodno priznanimi umetniki

Slovenska džezovska glasbena scena je v zadnjih nekaj letih doživela strm vzpon ustvarjalne energije. Osamosvojitve Slovenije je odprtemu duhu umetnikov odprla vrata v svet, kjer so se v večjem številu kot prej začeli šolati in kaliti bodoči vrhunski ustvarjalci, s širokim pogledom na možnosti delovanja v mednarodnem okolju. Jure Pukl je proizvod te generacije.

Saksofonist Jure Pukl je v zadnjih dveh letih prodril na sam vrh mednarodne glasbene scene. Do danes je posnel že sedem avtorskih zgoščenk, kot gost pa se je pojavil na več kot štiridesetih albumih. Njegova predzadnja zgoščenka z naslovom *Abstract Society* je izšla pri danski založbi Storyville Records – najstarejši neodvisni džezovski založbi v Evropi. Požela je izjemne kritike. Vodilna revija za džezovsko glasbo DownBeat ji je podelila kar štiri od petih možnih zvezdic, kar je za slovenski džezovski album precedens. Enako so jo ocenili tudi pri angleški reviji Jazztimes. Na njej je slišati virtuoznost Juretovega igranja, podprto s poznavanjem zgodovine džezovske glasbe in njenih velikanov, ki se hkrati prepleta z elementi najsodobnejšega pristopa moderne improvizacije.

V zadnjih dveh letih je Jure Pukl postavil nove mejnike slovenske džezovske glasbe doma in predvsem v tujini. Od leta 2011 deluje kot programski vodja vsakoletnega Max klub jazz festivala v Velenju. Pojavil se je na odrih, ki so rezervirani le za največje soliste in ansamble. Kot prvi slovenski glasbenik je kot vodja skupine nastopil v slovitem londonskem klubu Ronnie Scott's, dalje v newyorških klubih Village Vanguard in Smalls, švicarskem klubu Bird's Eye v Baslu, najstarejšem džezovskem klubu v Evropi – Jazzland na Dunaju in prav tako priznanem dunajskem klubu Porgy & Bess. Njegovo kariero je zaznamoval koncert z velikanom saksofonske glasbe Davom Liebmanom v klubu Martinschloessl, prav tako na Dunaju. Koncertiral je tudi v milanskem Blue Note in koelnskem Stadtgarten, nastopal je na festivalih kot npr.: Cully Jazz Festival, Madrid Jazz Festival ... Z lastno skupino Jure Pukl/Daniel Noesig NYC Quintet, katere repertoar so izključno njegove kompozicije, je v letih 2013 in 2014 predstavil slovensko avtorsko glasbo na več kot 60 koncertih na glavnih džezovskih prizoriščih po vsej Evropi. Po izčrpnih evropskih turnejah pa je svoje delovanje prenesel v rojstni kraj sodobne džezovske glasbe, v New York. Preživeti v takšnem okolju je težko, biti konkurenčen še težje. Jure Pukl se je s svojim mladostnim duhom, svežim glasbenim pristopom in jasno dikcijo postavil ob bok najboljšim newyorškim glasbenikom in pridobil tudi umetniško vizo za delovanje v ZDA. Dokaz, da s svojim znanjem lahko parira največjim, je tudi povabilo enega najbolj iskanih saksofonistov iz ZDA, Branforda Marsalisa, da z njim deli oder v prestižnem newyorškem klubu Village Vanguard, kjer sta marca 2014 odigrala skupni koncert.

Nastop Jureta Pukla januarja 2014 v priznanem newyorškem klubu Smalls Jazz Club v Villageu, na slovitem prizorišču The Jazz Gallery, kamor so ga že drugič povabili, da predstavi svojo glasbo in skupino, pomeni nov mejnik v njegovi karieri. Na podlagi posnetkov s koncerta je namreč podpisal pogodbo z založbo Fresh Sound New Talent, eno vodilnih svetovnih založb za džezovsko glasbo, ki velja za odskočno desko vzhajajočim glasbenim zvezdam. Pod njenim okriljem so se kalili moderni velikani kot na primer: Brad Mehldau, Robert Glasper in Kurt Rosenwinkel. Spremno besedo za novo zgoščenko Jureta Pukla z naslovom *The Life Sound Pictures of Jure Pukl* je napisal legendarni alt saksofonist Greg Osby.

Oktobra 2014 je Jure Pukl kot gostujoči solist Big Banda RTV Slovenija z avtorskim programom nastopil na dveh odmevnih koncertih v Sloveniji. Prvi je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani, drugi, ki ga je TV Slovenija tudi posnela, pa v okviru 10. Festivala slovenskega jazz v Kulturnem centru na Ravnah

Nagrada Prešernovega sklada

na Koroškem. Oba koncerta, ki sta pričarala izjemno vzdušje, sta dokaz, da je Jure Pukl na vrhuncu ustvarjalne energije. Decembra 2014 je zaključil uspešno turnejo po Japonskem, kjer je poleg koncertiranja tudi predaval na mojstrskem tečaju in navdušil mlado generacijo japonskih glasbenikov.

Avtorske kompozicije Jureta Pukla so drzne, sodobne, melodično kreativne in ritmično pestre. Od umetnika zahtevajo najvišjo mogočo stopnjo obvladovanja improvizirane džezovske glasbe. Ravno zaradi tega Jure Pukl za svoje projekte izbira le mednarodno uveljavljene glasbenike na vrhuncu ustvarjalne moči. Naj naštejemo le nekaj imen glasbenikov in glasbenih sestavov, s katerimi je do zdaj sodeloval: Maceo Parker, Esperanza Spalding, Vijay Iyer, Aaron Goldberg, Marcus Gilmore, Jeremy Pelt, Renato Chicco, Boško Petrović, Big Band RTV Slovenia, European Jazz Orchestra, European Movement Jazz Orchestra, Gustaw Mahler Youth Orchestra s Claudiom Abbandom, Vienna Saxophone Quartet in še mnogi drugi.

Jure Pukl se s srcem posveča moderni interpretaciji džezovske glasbe. V njegovem ustvarjanju je čutiti zvrst sodobnega, avantgardnega džeza, deloma svobodnega, »free« džeza in tudi impresionistične sodobne glasbe. Njegove veščine saksofonske tehnike, izjemen talent in apetit po novih glasbenih spoznanjih ga vodijo v sam vrh svetovne džezovske elite. S svojim vedrim duhom, odprtostjo in visokim strokovnim znanjem je postal zgled celi generaciji mlajših glasbenikov, hkrati pa dviguje raven slovenskega glasbenega ustvarjanja doma kot tudi v tujini.

Primož Fleischman

Nagrada Prešernovega sklada

(Marko Jakše, avtoportret, 2015)

MARKO JAKŠE

za slikarske razstave v zadnjih dveh letih

Leta 1959 v Ljubljani rojeni Marko Jakše je leta 1987 diplomiral na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost pri Prešernovi nagrajenki Metki Krašovec. Živi in ustvarja v Rutah v vasi Mohorje s statusom svobodnega umetnika. Kot enfant terrible je že kmalu opozoril nase s presenetljivimi metaforami evropskih civilizacijskih usedlin, ki jih zajema iz človekove podzavesti. S svojim fantastičnim svetom je na likovno prizorišče stopil v 90. letih prejšnjega stoletja, ko se je v Sloveniji veliko mladih ustvarjalcev odpovedalo figurativnemu slikarstvu. Njegove slikarske provokacije, za nekatere baladne ali melanholične, za marsikatero oko pa izzivalne, vznemirjajo tudi nezainteresirane. Z mojstrskim obvladovanjem kompozicije in forme nas Jakše s svojo pripovedjo popelje v svet elegije in simbolno umirjene melanholije. Iz prvotne radovednosti in po dekodizaciji motiva so njegova platna deležna simpatij in navdušenja, saj tako poučenemu kot tudi širši kulturni javnosti razgrinja nove horizonte likovnih in ikonografskih prvin. Bogat figuralni in motivni svet s specifično jakšetovsko barvno paletto pa likovnim kritikom razgrinja njegov fabulativni talent. Še zlasti zato, ker je Jakšetov kvalitativni razpon ves čas izjemno širok, kar je posledica nenehnega raziskovanja tako naravnih kot fantastičnih oblik. Preseneča njegova bogata ustvarjalnost, predvsem velikih platen prežetih z njegovimi fantazmagorijami, a nič od tega ne gre na račun cenene prikupnosti ali instantnega izražanja.

Ker je tako samosvoj in izviren, ga tudi ni mogoče predalčkati, četudi bi bila izhajajoč iz njegovega nadrealističnega imaginarija in klasičnega iluzionističnega pristopa k sliki to na videz enostavna rešitev. Kjer koli so bila njegova dela postavljena na ogled in v presojo, so po prvotni zadržanosti vselej kmalu požela simpatije in navdušenje. V likovnem prostoru našega časa pogoste likovne in kritiške anemičnosti je Jakšetovo slikarstvo opazen in gotovo tehten prispevek k naši umetnostni samozavesti. Svoj čas so kritiki njegova »odštekana« platna ocenjevali za »preveč ilustrativna«. Pisali so o »groznem otroku« naše likovne scene in o »velikem koraku nazaj«, s čimer so le nepoznavalsko ustvarjali za naš prostor tako značilen »dedni« skepticizem.

Jakše je izjemno pretanjen opazovalec, ki lucidno zaznava vizualne taktilne vrednosti in jih prevaja v slikarski medij. Zdaj v zrelih letih in s kontinuiranim raziskovalnim pristopom dosega pravo prefinjeno slikarsko mojstrstvo. Ob njegovi neusahljivi ustvarjalnosti pa bi bil kritik njegovega opusa za prostor evropskega multilikovnega, še zlasti pa v kulturnem policentrizmu lahko tudi preroški.

V dobrih dvajsetih letih je Marko Jakše dokazal, da ni le supernova na umetnostnem nebu, ampak zvezda stalnica. Nedvomno sodi med najbolj samosvoje slovenske umetnike več kot ene generacije in med redke, ki izpolnjujejo dva temeljna pogoja za prepričljivo umetniško poslanstvo: zna in ima kaj povedati. Tako kot njegove slike s pogosto poetičnimi naslovi, ki kot psihonavti naših notranjih svetov gledalca usmerjajo v nadrealistični ali podzavestni svet, so tudi njegove samostojne razstave s pomenljivimi naslovi vademekum v umetnikovo baladno in fantastično onostranstvo. Jakše je svojo likovno poezijo razgrnil na mnogih samostojnih in skupinskih razstavah doma in v tujini, za kar je prejel številna domača in mednarodna priznanja in nagrade.

Skratka, Marka Jakšeta si zapomnimo kot ustvarjalca nasprotij; je sodoben in arhaičen, poetičen in ekspresiven, konvencionalen in anarhičen, intimen in političen. Gre za likovno kulturo umetnika, ki je občutno zaznamovala slovenski umetnostni prostor na prehodu v novo tisočletje.

Nagrada Prešernovega sklada

MARJAN STROJAN

za prevod Canterburyjskih povesti Geoffryja Chaucerja

Decembra 2012 je Cankarjeva založba v Ljubljani izdala obsežen izbor iz dela *Canterburyjske povesti* (*Canterbury Tales*) angleškega pesnika Geoffryja Chaucerja v prevodu Marjana Strojana. S tem je Strojan izdatno dopolnil svoj prejšnji, mnogo drobnejši izbor *Iz Canterburyjskih zgodb*, ki je izšel pri Mladinski knjigi v zbirki Kondor leta 1974. Poslovenitev tega dela (ali vsaj večine; celotnega ni bilo mogoče izdati zaradi finančnih razlogov) je bila eden največjih dezideratov v posredovanju angleške književnosti slovenskim bralcem, zato je Strojanov projekt že z izobraževalnega vidika ključnega pomena za slovensko okolje, nič manj tehten pa ni po umetniški plati in strokovnem znanju, ki ju je terjal.

Slovenski pesnik, prevajalec, urednik in novinar Marjan Strojan (16. 8. 1949) je študiral primerjalno književnost in filozofijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Opravljal je različne poklice, bil nekaj časa novinar pri BBC v Londonu in nato novinar in urednik v uredništvu kulturnih in literarnih oddaj Radia Slovenija. Od leta 2009 je predsednik Slovenskega centra PEN. V svoji ustvarjalni karieri se je uveljavil že kot samostojen pesniški glas: izdal je šest pesniških zbirk in za eno od njih, *Parniki v dežju* (1999), leta 2000 prejel Veronikino nagrado; njegove pesmi so uvrščene v številne domače in tuje antologije, prislужile pa so mu tudi častna naslova Univerze v Iowi in Univerze v Hong Kongu. Veliko kulturno in umetniško vlogo pa ima tudi kot posrednik kanonične angleške vezane besede. Utemeljeno ga lahko označimo kot njenega najkakovostnejšega in najplodovitejšega živečega prevajalca v slovenščino. Neprecenljiva je Strojanova *Antologija angleške poezije od začetkov do konca 20. stoletja* (1996) z 810 stranmi, za katero ni opravil zgolj izbora in pripravil uvodnega besedila in opomb, temveč je večino izbora tudi sam prevedel. Zaradi izjemnih prevodnih dosežkov je bil sprejet v Milton's Society of America, najuglednejšo tovrstno znanstveno ustanovo na svetu.

Kakovost in pomen Strojanovih pesniških prevodov je Društvo slovenskih književnih prevajalcev potrdilo s kar dvema Sovretovima nagradama, čeprav se ta nagrada praviloma podeli posamezniku zgolj enkrat: leta 1993 za prevod najstarejšega ohranjenega staroangleškega epa *Beowulf* (3182 verzov) in leta 2004 za prevod Miltonovega *Izgubljenega raja* (*Paradise Lost*; več kot 10.000 verzov).

Omenjenima železnima klasikama je Marjan Strojan leta 2012 dodal še večji del Chaucerjevih *Canterburyjskih povesti* (*Canterbury Tales*). Ta *magnum opus* vodilnega angleškega pesnika iz poznega 14. stoletja sestavlja 24 povesti, ki so z izjemo dveh daljših proznih besedil spisane v dobrih 17.000 verzih (od tega je Strojanov prevod zajel približno 14.000 verzov). Zaradi tega dela (in tudi drugih) je Chaucer v literarni zgodovini pogosto označen kot »oče angleške književnosti«; lahko bi rekli, da je njegov pomen za angleško književnost primerljiv s Prešernovim pomenom za slovensko, saj je oblikoval in populariziral pesniški izraz v ljudski angleščini, ki se je pod vplivom francoščine zelo spremenila. Uporabil je široko paleto sofisticiranih pesniških oblik, ki so jih takrat gojili Francozi, Angleži pa še ne. Nenazadnje se v angleščini prav z njegovim delom prvič pojavi jambski pentameter, metrum, ki se tako kongenialno prilega angleščini, da je v njem nastala večina najpomembnejše angleške poezije in dramatike.

Kot izvemo v uvodnem pripovednem okviru, t. i. *Velikem prologu*, si »povesti« iz naslova pripoveduje pisana družina romarjev, predstavnikov najrazličnejših tedanjih slojev in poklicev, ki so na poti h grobu svetega Tomaža Becketa. Vsak od romarjev-pripovedovalcev je domišljena značajska študija; njihove pripovedi se ujemajo z njihovimi značaji, oboje skupaj pa sestavlja ironičen in kritičen portret sočasne angleške družbe. Tako

Nagrada Prešernovega sklada

pesnitev neprimerljivo izraziteje od drugih del iz Chaucerjevega časa razvija in postavlja v ospredje mnogoterost glasov, Chaucerjeva sofisticirana igrivost in tedaj neobičajna avtorska zavest pa se kažeta tudi v načinu, kako njegovi govorci navajajo vire svojih zgodb in z njimi manipulirajo.

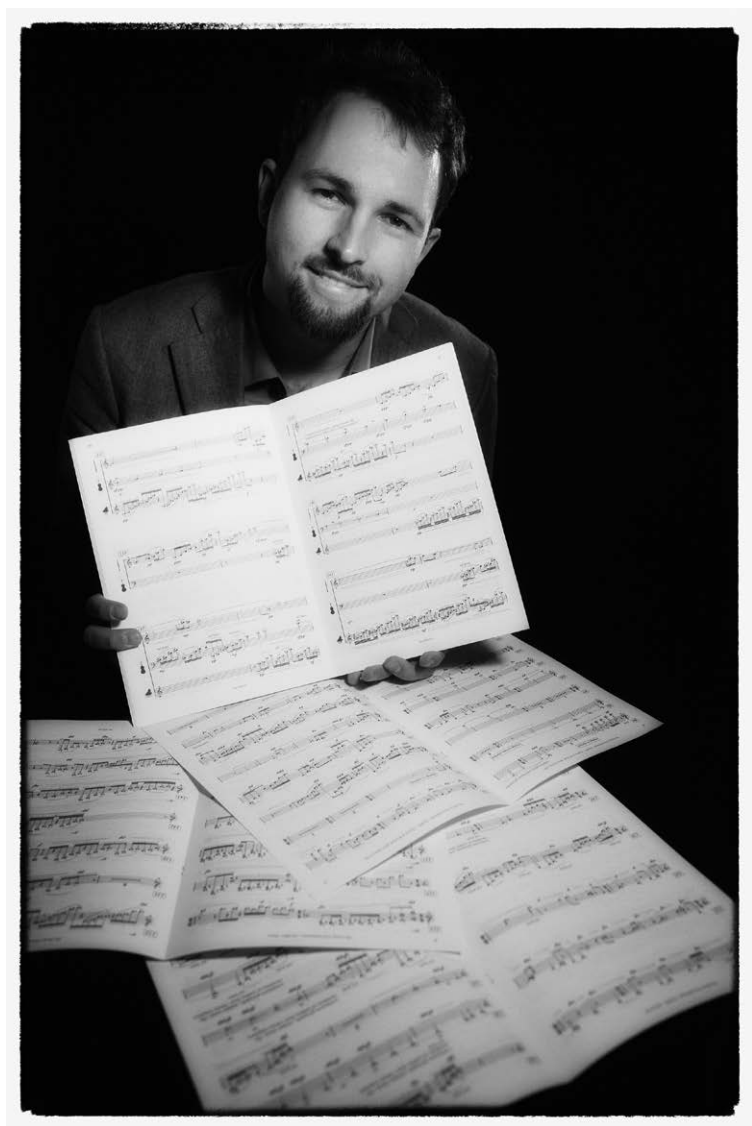
Ne le po umetniški, tudi po strokovni zahtevnosti je to polifono, kompleksno delo velik zalogaj za prevajalca. Slovnično in pomensko odmaknjenost od srednjeveške angleščine je Strojan premostil s pretanjenim občutkom za Chaucerjev živ in večplasten slog, ki sega od odkritega humorja, celo robotosti, do prefinjene ironije ali celo patetike. Po njegovi zaslugi je eno najpomembnejših del angleške književnosti predstavljeno slovenski javnosti v prevodu, ki v sodobnem ciljnem jeziku suvereno posreduje tako vsebinsko kot slogovno kompleksnost izvirnika – prevodu, ki je umetniški, izpiljen in jezikovno bogat, obenem pa gladko berljiv in zlahka dostopen tudi današnjemu bralcu. Nagrada Prešernovega sklada je priznanje, ki ga Strojanov mojstrski odgovor na množico slogovnih in strokovnih izzivov v *Canterburyjskih povestih* brez dvoma zasluži.

Dr. Nada Grošelj

Nagrada Prešernovega sklada

VITO ŽURAJ

za kakovosten in odmeven glasbeni opus v zadnjih dveh letih

Vito Žuraj sodi v mlajšo slovensko skladateljsko generacijo, ki si je z znanjem, poglobljenim študijem in talentom utrla pot na zahtevnem mednarodnem prizorišču, hkrati pa vseskozi ohranja stik s slovenskim glasbenim življenjem.

Z izjemnimi umetniškimi dosežki si je v zadnjih letih prislužil kar tri tehtne, v svetu sodobne glasbe prestižne nagrade: enoletno umetniško rezidenco v nemški akademiji Villa Massimo v Rimu, ki velja v svetovnem merilu za eno najprestižnejših, prvo nagrado na skladateljskem natečaju mesta Stuttgart in uvrstitev med priporočene skladbe 59. mednarodne skladateljske tribune Rostrum v Stockholmu, kar je zgodovinski uspeh slovenske glasbe na mednarodnem prizorišču. Odmevna je bila tudi premiera opere *'Orlando. Das Schloss'*, ki jo je oblikoval kot izbrani član programa »Akademie Musiktheater heute«, ter krstna izvedba *Koncerta za rog in orkester Hawk-eye v Ljubljani*.

Z nadarjenostjo, delovno vnemo, strastnim raziskovalnim duhom in zavzetim iskanjem novih glasbenih svetov si je Vito Žuraj ustvaril samosvoj, razpoznaven glasbeni jezik, v katerem združuje znanje kompozicije in glasbene informatike. S to govorico se je povzpел med sodobne skladateljske vrhove; ne le slovenske, tudi svetovne: njegove skladbe so številni ugledni evropski glasbeniki in ansambli do danes izvedli že v sedemnajstih državah treh celin.

Žurajev bliskoviti vzpon se je začel že v času študija, ko je v razredu prof. Marka Mihevca prejel študentsko Prešernovo nagrado Univerze v Ljubljani, ter med podiplomskim študijem v Dresdnu, Karlsruheju (pri slovitem Wolfgangu Rihmu) in Frankfurtu, kjer je prejel številne mednarodne štipendije in nagrade za kompozicijo. Od tedaj je v vsega petih letih ob stalnem študijskem izpopolnjevanju (magistriral je še iz glasbene informatike) zabeležil nad trideset krstnih in vnovičnih izvedb svojih del na najpomembnejših nemških festivalih za sodobno glasbo ter v prestižnih koncertnih dvoranh Evrope, Amerike in Japonske. Skladbe Vita Žuraja izvajajo in snemajo ter pri njem celo naročajo številni vrhunski, v svetu sodobne glasbe najbolj uveljavljeni izvajalci, kot so New York Philharmonic, radijski orkestri iz Stuttgarta, Frankfurta in Saarbrückena, Orchestre National de Lorraine ter Ensemble Modern iz Frankfurta, Ensemble Recherche iz Freiburga, Sharoun Ensemble iz Berlina, Klangforum Wien z Dunaja, Sinfonietta iz Leipziga in drugi. S svojimi deli bogati tudi sporede slovenskih festivalov in koncertnih nizov, kot so Slovenski glasbeni dnevi, koncerti Ateljeja Društva slovenskih skladateljev, Simfonikov RTV Slovenija ter Slovenske filharmonije in Mariborske filharmonije.

Največ pozornosti svetovne javnosti je Vito Žuraj vzbudil s skladbami, ki so nastale kot plod večletnega intenzivnega sodelovanja z ansamblom Modern, v kombinaciji z njegovo Mednarodno akademijo v okviru Visoke šole za glasbo Frankfurt. Ensemble Modern je izvedel dvanajst Žurajevih skladb, od katerih so bile najodmevnejše *Top Spin za tolkalni trio*, *Changeover za instrumentalne skupine in veliki simfonični orkester* ter *Warm up za rog in tolkala*. Slednja mu je prinesla izjemen uspeh na mednarodni skladateljski tribuni Rostrum v Stockholmu, kjer vrednotijo posnetke sodobne glasbe predstavniki štiriindvajsetih radijskih postaj z vsega sveta. Še prestižnejša je skladateljska nagrada mesta Stuttgart, najstarejša nemška nagrada za sodobno glasbo, ki so jo 7. februarja 2013 podelili že sedeminpetdesetič, tokrat Vitu Žuraju za skladbo *Changeover*. Delo, ki v skupni zasedbi zahteva sto petnajst glasbenikov, razporejenih po vsej dvorani, je bilo vsekakor Žurajeva odskočna deska, hkrati pa novo poglavje v njegovem skladateljem opusu. Lahko bi mu rekli tudi prvi uspehi poskus nadzora nad veliko zvočno maso z asistentom, računalniškim programom za algoritmčno instrumentalno in vokalno kompozicijo, ki ga je samostojno razvijal vse od leta 2009.

Zato skladatelj pripisuje del uspeha in prepoznavnosti svoje glasbene govorice tudi temu »digitalnemu asistentu«. Z njegovo pomočjo in z delovno vneto športnika (naslovi Žurajevih skladb ne skrivajo njegove ljubezni do tenisa: *Net Cord*, *Tiebreak*, *Court. Nr. 2*, *Dropshot* ...) je avtorjeva ustvarjalna produktivnost močno narasla. Prejel je številna nova naročila in samo v letu 2013 doživel šest praizvedb svojih skladb v vrhunskih izvedbah na pomembnih festivalih od Salzburga do Utrechta. Skladbo *Fired-up*, ki je nastala v finalu tekmovanja »San Fedele« v Milanu za sloviti Klangforum Wien, je ta dunajski sestav v zadnjih dveh letih igral na štirih različnih festivalih. Pri nas pa je v letu 2014 najbolj odmevala krstna izvedba *Koncerta za rog in orkester Hawk-eye*, ki ga bodo v prihodnje izvajali še v Glasgowu in v berlinskem Konzerthausu. Žurajeva prva opera '*Orlando. Das Schloss*' za šest vokalnih solistov, mešani zbor, elektroniko in orkester kaže na njegovo naklonjenost elektronski glasbi, ki jo najdemo tudi v skladbah za živo elektroniko, vokal in instrumente, nastalih v sodelovanju s priznanimi nemškimi elektronskimi studii iz Karlsruheja, Freiburga in Berlina.

Vsej tehnologiji navkljub pa skladatelj pred pisanjem not potrebuje občutek, da skladbo sliši v sebi: »Za takšno vrsto nematerialnega snovanja običajno izberem sprehod v naravo. Ko zberem dovolj idej, začnem s pisanjem partiture.« Piše pa v tesnem sodelovanju z glasbeniki instrumentalisti, ki mu nudijo temeljito poznavanje instrumentov in njihovih izvajalskih tehnik. Vsak glasbenik je zanj »dragulj«, ki prispeva k nastanku skladbe svoje dragocene izkušnje. Zato ima dokončna verzija dolgo razvojno pot.

»Kreativnost je kot otroška igra, spoznavanje možnosti. Tudi če se kakšna rešitev zdi še tako absurdna, je morda le vmesna stopnica do najboljše ideje.« (John Cleese)

Kompozicijski stavek Vita Žuraja je izviren in odprt za mnoge glasbene tokove. Ohranja primarno muzikalnost, hkrati pa odpira meje izvajalskih možnosti, glasbenih struktur in barv ter razširja in bogati izrazna sredstva na instrumentalnem področju. Tudi v operi raziskuje intenzivni instrumentalni zvok v sintezi z elektroniko in bolj tradicionalnim vokalnim partom. Njegova glasba je kompleksna, a izrazno zelo zanimiva.

Da Vito Žuraj ne bo zaspal na lovorikah zaslužene prestižne slovenske nagrade, dokazuje dejstvo, da bo v letu 2015 prevzel umetniško vodstvo Slowind Festivala ter s svojimi deli in izvrstnimi izvajalci popestril Slovenske glasbene dneve, predvsem pa sklenil enoletno rezidenco v Villi Massimo v Rimu, od koder lahko pričakujemo še nekaj novih partitur in pomembnih prispevkov k bogatitvi zakladnice slovenske glasbene umetnosti.

Lea Hedžet

Nagrada Prešernovega sklada

PIA ZEMLJIČ

za vloge, ki jih je ustvarila v zadnjih dveh letih

Nagrada Prešernovega sklada 2015 za vloge Pie v predstavi *Zapiranje ljubezni* (Mini teater in MG Ptuj), Vodje v predstavi *Krči* in Nathalie Oppenheim v predstavi *Kako poveš, kar si odigral* (SLG Celje) ter Jasne v filmu *Panika* (RTV Slovenija)

Pia Zemljič je v slovenskem umetniškem prostoru zablestela s fascinantno energijo, ki že dve desetletji privlači pozornost publike in kritike.

Njen igralski razpon je izjemno širok, pokazala se je kot avtentična junakinja klasičnega repertoarja, istočasno pa do popolnosti tolmači vloge sodobnih mladih žensk. Z lahkoto in virtuoznostjo zleze v kožo fatalne zapeljivke, romantične ženske ali z nevrozami moderne družbe destabilizirane persone.

Pia Zemljič z lahkotnostjo in prepričljivo igra tako v komedijah, tragedijah in dramah kot v predstavah sodobnega gledališča, ki so blizu performansu.

Vse to se zrcali v vlogah, zaradi katerih je letošnja dobitnica nagrade Prešernovega sklada.

Z vlogo Pie, ki jo je v pretekli sezoni odigrala v *Zapiranju ljubezni* (Mini teater in MG Ptuj) Pascala Ramberta v režiji Ivice Buljana, je očarala tako publiko kot kritike, ki so enotno ponovno prepoznali razkošnost njenega enkratnega talenta.

Malokatera stvaritev je tako vznemirjujoča in razgaljajoča kot ta, in to tako telesno kot tudi moralno. Pia Zemljič kot da v eni odigra dve veliki vlogi. V prvem delu predstave, v katerem brez besed posluša partnerjeve brutalne besede slovesa, nemočno ječi, izbruhne v bolečini, se lomi v histeričnih, kompulzivnih krčih, se umiri, pa spet, samoprevarana s spomini na preteklost, sanjari o izgubljenem raju, pokaže ves igralski register klasične tragedije. Njena interpretacija se giblje v razponu od zadržanosti do največjih gest, ki pripadajo samo velikim igralkam. V drugem delu, ko prevzame besedo, pa je njena igra v vseh pogledih sodobna; v trenutku umiri in zravna telo, obvlada glas, zbere misli in takšna krene v končni obračun, iz katerega odide kot zmagovalka. Njene besede so kot smrtonosno orožje, kot ostro rezilo meča, s katerim vešče rokuje; partnerja ranjuje precizno, ubija ga brez dopuščanja možnosti pomiritve. Zakonske prizore, ki spominjajo na Bergmana, spreminja v okruten fizični performans. Vsemu temu dodaja virtuozne zvočne figure, s čimer pri publiku vzbudi izjemen užitek, ki vodi v razumevanje in podporo njenemu igralskemu liku. Pia Zemljič v enournem monologu s presunljivim nizanem in osmišljanjem sleherne replike preigra čustvena stanja od ranjenosti, prizadetosti, žalosti, jeze, besa do neskončne samozavesti, s čimer dokazuje, da do potankosti obvlada svoj govorni aparat.

Pia Zemljič svojo sposobnost upodabljanja vedno novih in svežih ženskih likov potrjuje tudi z dvema izjemnima in popolnoma različnima vlogama, ki ju je v minulem letu ustvarila v SLG Celje: Vodje v sodobni drami Mika Barletta *Krči* v režiji Jureta Novaka in Nathalie Oppenheim v *Kako poveš, kar si odigral* Yasmine Reza v režiji Janeza Pipana.

Vlogo Vodje igra kot »železna lady«, naravnost izjemna je pri spreminjanju svoje hlinjene prijaznosti in sposobnosti manipuliranja v zapeljivo mehaničnost in grožnjo. Vsak njen stavek, četudi prekinjen s tleskom ustnic, je popoln, definiran in odgovoren. Vodjo upodobi z energetsko polno, močno igralsko prezenco, skozi štirinajst kratkih prizorov se sprehodi s tako silo, da gledalcu vzame dih. V govoru je natančna, ostra in jasna; raziskuje globine različnih pomenov izgovorjenega in z istimi besedami ustvarja popolnoma različne situacije.

Navdušuje tudi kot Nathalie Oppenheim, naj bo s pomenljivostjo bežnih gest, polglasnimi, skoraj neslišnimi in zgolj nakazanimi

Nagrada Prešernovega sklada

replikami ali silovitimi dramatičnimi monologi oziroma recitacijami pri prebiranju odlomkov iz svoje imaginarne knjige. Natančna, suverena, jasna, hkrati pa ranljiva, neulovljiva in skrivnostna, vse to je Nathalie Oppenheim Pie Zemljič.

Lik Jasne v filmu *Panika* v produkciji RTV Slovenija in režiji Barbare Zemljič pa je še eden v vrsti filmskih likov Pie Zemljič, ki potrjuje njeno vrhunskost tudi na področju filmske igre. Z drobnimi pogledi, smehljaji in vzdihmi neverjetno lepo izriše slutnjo stiske na videz popolne ženske. V lik Jasne, zadržane in obvladane osebe, ki ničesar ne prepusti naključju, pa ji uspe vnesti tudi duhovite tone ter vzpostaviti kontrapunkt zmedeni in impulzivni Veri.

Pia Zemljič je vrhunska igralka, ki gledalca očara, začara in popelje na potovanje gledališkega ali filmskega užitka. Je natančna, suverena, z izjemnim poslušom za najmanjša čustvena niansiranja različnih notranjih stanj lika, ki ga upodablja. Je mojstrica igralskih transformacij, ki prefinjeno tke podobo lika, da na odru ali platnu zaživi človek iz mesa in krvi, ki gledalcu nudi možnost prepoznavne.

Enako suverena, natančna in študiotna je v resnih in komičnih vlogah.

Za nagrado Prešernovega sklada 2015 ji iskreno čestitamo.

Robert Waltl

Upravni odbor Prešernovega sklada

Predsednik:

dr. Janez Bogataj

Člani:

mag. Srečo Dragan

dr. Kajetan Gantar

Jože Horvat

dr. Andrej Inkret

dr. Janko Kos

dr. Lado Kralj

dr. Jože Kušar

Lojze Lebič

Katja Pegan

Alenka Puhar

Hugo Šekoranja

Rudi Španzel

Simon Popek

Teja Reba

Strokovne komisije upravnega odbora Prešernovega sklada

Strokovna komisija za glasbo

Predsednik:

dr. Matjaž Barbo

Člani:

Primož Fleischman

Lea Hedžet

dr. Aleš Nagode

dr. Franc Križnar

Stojan Kuret

Žarko Prinčič

Gregor Pirš

Matjaž Drevenšek

Strokovna komisija za književnost

Predsednik:

Urban Vovk

Člani:

Mitja Čander

dr. Tone Smolej

dr. Matija Ogrin

Lucija Stepančič

dr. Alen Albin Širca

dr. David Bandelj

Strokovna komisija za likovno umetnost

Predsednik:

mag. Črtomir Frelih

Člani:

dr. Alenka Fikfak

mag. Tadej Glažar

ddr. Damir Globočnik

dr. Aleš Vaupotič

dr. Ferdinand Šerbelj

Kamila Volčanšek

Žarko Kerin

Herman Gvardjančič

Strokovna komisija za scensko umetnost

Predsednik:

Vojko Vidmar

Člani:

Saša Pavček

Silvan Omerzu

Bine Matoh

Valentin Perko

Robert Walzl

Gregor Tozon

Izdal

Upravni odbor Prešernovega sklada
V Ljubljani 2015

Zbrala in uredila

Meta Comino

Oblikovalska zasnova

Miljenko Licul, Diptih d.o.o.

Oblikovalska izvedba

Agora design

Fotografija

Tone Stojko

Lektura

Maja Cerar

Tisk

Tiskarna Simčič

ISSN 1318-6167